

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaeer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Prosa Exegesis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

*Quis promptus arcet consilium furor?
Quicumque mox damanda patrat,
Hic Sophia negat esse alumnus.*

PROSA EXEGESIS.

Non potuit Ecclesiastes mansuetudinis virtutem efficacius nobis commendare, quam cum contrarium illi vitium stultitiae condemnans ait, *Ira in sinu stulti requiescit.* Tamen si enim

Quisque suos patimur Manes, — &

— semel insaniimus omnes;

nullum tamen est conuitium quod hominem pungat
vehementius, quam si serio alicui, & non tantum per
iocum, stultitia exprobretur. Et tamen, ut Arnobij ver-
bis utar, Quid aliud est irasci, quam insanire, quam fu-
tere? Quid stultius esse potest canibus in rabiem
actis, ait D. Basilius, qui saxa mordere solent, quando
iactantes consequi non possunt? Atqui non minor, in-
quit, est tua stultitia, qui fratri irasceris, eumque male
dictis laceras, cum dæmonem, a quo ille, ut tibi noce-
ret, in fraudem impulsus est, insectari nequeas. Deinde
quid stultius pueris: qui si ceciderint, irati terram ver-
berari volunt, & sæpe ne sciunt quidem cui irascantur
sed irascuntur sine causâ, & sine iniuriâ, non tamen s-
ne aliquâ iniuriæ specie, nec sine aliquâ pœnæ cupid-
itate. Deluduntur itaque imitatione plagarum & simu-
latis deprecantium lacrymis placantur; & falsâ v-
tione falsus dolor tollitur. Et non maior irarum in ma-
gnis dementia est, dum leuissimæ noxæ ferro ac flan-
mâ, cædibus ac venenis, vrbium cladibus, ac totaru-
gentium excidiis expiantur? dum ob vitrum fortè co-
fractum, serum murænis deuorandum tradit Polli-

I i dum

Curtius 8. dum propter liberius verbum, ne dicam familiarius,
Sueton. in
Nerone. amicissimum suum inter pocula trucidat Alexander?
 dum Nero virtutem ipsam, id est Thraseam Poetum,

Xiphilinus
& Hero-
dianus. quia numquam sibi aplauserat, tantæ virtutis impa-
 tiens exscindit? dum Antoninus Caracalla ob iocos
 nescio quos infensus Alexandrinis, pacis specie euoca-
 tam in campum iuuentutem militi tradit obruncan-
 dam, parique fæuitiâ in reliquam multitudinem vñus,
 frequentissimam vrbe prorsus exhaustit? dum Sanl
 propter panes aliquot per Achimelechum innocentia
 Dauidi traditos, Noben ciuitatem Sacerdotum, eius-
 que incolas omnes ad ipsa vñque bruta animalia, in-
 ternecione deleuit?

Ira damnata.

Ambrosius
Precation.
2. ad Mil-
fanu.

Et verò quando non stulta est bilis efferuescentia,
 cùm vix vñquam tanta esse possit irascendi causa, vt
 cum damnis emergentibus possit æquiparari? Cùm
 enim vltra modum furor efferuerit, inquit Ambro-
 sius, atrociter mentem exulcerat, sensum hebetat, lin-
 guam immutat, oculos obumbrat, totumque corpus
 perturbat. Hinc protinus rixæ, contumeliæ, clamor,
 indignatio, tumor mentis, blasphemiae suscitantur. Et
 quid tandem? Tristis post ruinam succedit pœnitentia.
 Nam, vt Horatius ait,

Horat. li. 1.
Epist. 2.

Ira turpis
forma.

Senec. li. 2.
de Irâ, c. 35

— qui non moderabitur ire,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit. —

Sed quid argumentis opus est ad exprobrandam iræ
 stultitiam? ipsa se satis in vultu habituque corporis
 manifestat. Vidistis aliquando maniacos oculis extu-
 berantibus, & in diuersa distortis, liuidis genis, capil-
 lis erectis, atque horridis, ore contorto, spumisque ma-
 dido: talis iratorum adspectus est. Liquit decor om-
 nis iratos, ait Seneca; si capillorum naturâ vel arte ia-

cen-

centium non informis est habitus, cùm animo inhore
rescunt, tumescunt venæ, concutitur crebro spiritu pe-
ctus, rabida vocis eruptio colla distendit; tunc artus
trepidi, inquietæ manus, totius corporis fluctuatio.
Qualem intus putas esse animum, cuius externa ima-
go tam fœda est? Tantumdem habet D. Gregorius. Gregorius
lib. 5. Mo-
ral. c. 31.

Irae stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lin-
gua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi. Lin-
guæ quidem clamorem format, sed sensus, quid loqua-
tur, ignorat. Quo igitur hic talis ab arreptitiis distat,
qui actionis suæ conscius non est. Profuit iratis qui-
busdam adspexisse speculum: perturbauit illos tanta
immutatio sui; velut in rem præsentem adducti, non
agnouerunt se. Et quantum ex verâ deformitate imago
illa speculo repercutta reddebat? Animus si ostendi ac
perducere posset, intuentes nos confunderet ater, macu-
losus, æstuans, distortus ac tumidus.

Si tanta est huius affectus deformitas ac turpitudo;
quid est quòd hominum plerique tam proni in iram
tamque præcipites feruntur? Nullam aliam video ra-
tionem, quam quòd stulta quædam persuasio mortali-
um animis infudit, iram indicium esse generosi animi,
eamque magnos & magna professos in primis decere;
neque posse nos vel audere quidquam eximium absque
hoc virtutis velut excitamento. In quo tamen grauissi-
mè hallucinantur. Neque enim virtutem instruit ira, Ira non effi-
cos virtutis-
tia.
quæ vitiis nihil eget; sed segnem aliquando animum
& ignavum nonnihil alleuat. Quid quòd, si bonum ef-
set ira, perfectissimum quémque sequeretur? Atqui se-
cùs se res habet: iracundissimi enim infantes, Sen. li. 1. de
Ira, c. 13. 1 Seneca su-
pera c. 36.

*Mansuetu-
do magnos
decet.*

Contrà verò, magnam fortunam magnus animus decet: qui nisi se ad illam extulerit, altiorque steterit, illam quoque ad terram deducit. Magni autem animi est proprium, placidum esse tranquillumque, & iniurias atque offensiones supernè despicere. Muliebre est, furere in irâ: ferarum quoque, nec generosarum quidem, permordere & vrgere projectos. Elephantes leonesque transeunt quæ impulerunt. Non decet Regem saeuia & inexorabilis ira: non multum enim supra eum eminet, cui se irascendo exæquat. at si dat vitam, si dignitatem periclitantibus, & meritis amittere, facit quod nulli nisi rerum patienti licet. Quamuis apes pro corporis modulo pugnacissimæ sint, vt iratæ etiam aculeos in vulnere relinquant; Rex tamen ipse sine aculeo est: non exiguo in exiguis naturæ documento, magnos in primis mansuetudinem decere; vt quantò illis auctoritas & potestas nocendi maior est, tantò voluntas sit minor. Intuere ipsa cælestia corpora, quam æquabili motu, quantoque silentio mouentur? & ferè in unoquoque genere magna quietiora sunt. Et quoniam cælestium meminimus, Deum ipsum Principibus viris in exemplum, cui conformatur, exhibeamus. Quid videatur? expeditne inexorable peccatis atque erroribus habere Numen? expedîtne usque ad ultimam infestum perniciem? Quòd si Deus placabilis & æquus, ait Seneca, delicta potentium non statim fulminibus persequitur; quantoque est, hominem hominibus impositum miti animo exercere imperium, & cogitare, utrum mundi status gratior oculis pulchriorque sit, sereno & puro die, an cum fragoribus crebris omnia quietiuntur, & ignes hinc atque illinc micant? Atqui non est alia facies quieti moderatiue imperij, quam sereni

*Senec. li. 1.
de Clem.
c. 7.*

&

& nitentis cæli. Sanè hunc de Deo conceptum nobis exhibent sacræ Litteræ. Cùm enim Iesabelis iram fuge-ret Elias, & in speluncâ delitesceret, sic eum compellauit è beatis Mentibus nonnemo: *Egredere, & sta in mon-*^{te coram Domino: & ecce Dominus transit, & spiritus gran-dis & subuertens montes, & conterens petras ante Dominum;} Reg 19.
^{11.}

non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione Dominus, & post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis. Sic tandem magnus ille Deus suavi sibilo auræ tenuis Eliæ sese repræsentauit: & nos miseri terræ vermiculi turbinem, furorem, fulmina ac tonitrua concipimus?

Quid ergo, inquiet aliquis; numquāmne omnino licebit irasci? Quid ergo sibi vult Propheta Regius, dum ait: *Irascimini, & nolite peccare? Utinam ita poten-*^{Psal. 4, 5.}
tis iræ essemus, vt numquam, nisi ex causâ, & ad virtu-^{Moderat&}
tis augmentum, non dico effruesceret, sed emicaret! ^{& cum ra-}
aut effruescens, è vestigio compesceretur! Coquus scendum.
magnum ahenum (vt priscis Titinnij verbis vtar)
quando feruit, paullâ confutat truâ: utinam hoc mo-do quilibet ebullientis animi motus, aquâ sapientiæ salutaris iniectâ, quantocyûs complanaret! Sed quoniam id paucorum est, & optandum magis, quām spe-randum; proximum certè est, vt consilium Ecclesiastæ audiamus, *Ne sis velox ad irascendum. Itaque, vt rectè*
monet D. Gregorius, solerter animus ante actionis suæ ^{Gregorius}
primordia cuncta debet aduersa meditari; vt semper ^{lib. 5. Mo-}
hæc cogitans, thorace patientiæ munitus, & quidquid ^{ral c. 33.}
acciderit, prouidus superet, & quidquid non accesserit, ^{Ira non sit}
lucrum putet. Si verò, inquit alibi, ira animum inua-dit; mentem edoma, vince te ipsum. Differ tempus fu-roris: & cùm tranquilla mens fuerit, vt placet, vindica.

Iii 3 Ira

Ira enim in vindictâ malorum sequi debet rationem, non praeire: vt quasi ancilla iustitiae post tergum veniat, non ante faciem dominæ lasciva prorumpat. Itaque instar omnis consilij & remedij est vnicum illud Sapientis verbum, *Ne sis velox ad irascendum.* Qui enim hoc à se impetrat, vt remoram furori iniiciat; iam de superato animo suo, iraque prostratâ trophæa meditari incipit. Tales fuerunt olim nonnulli, quorum animi moderationem celebrauit antiquitas. Ferunt Gentiles,

Ambrosius
lib.1.Offic.
c.21.
Hieron.
Epist.9.ad
Saluian.

a. Regum
16,9.

Dei &
Christi
mansue-
tudo.
Cyprian.
de Bono
Patientie.

ait D. Ambrosius, & cum illo D. Hieronymus (vt in maius omnia extollere solent) Architæ Tarentini Philosophi dictum, qui villico suo: O te infelicem! iam te verberibus enecassem, nisi iratus essem. Sed quid hoc, ait Ambrosius, si cum Davide conferatur, qui dexteram etiam armatam in indignatione compressit? Cum enim Semei acerbissimis illum maledictis incesseret, iamque Abisai totus in eius necem exæstuans diceret, *Quare maledicit canis hic mortuus Domino meo Regi?* *vadam,* *& amputabo caput eius;* mansuetissimâ illum oratione, simulque animum suum composuit.

Sed hæc omnia velut minora sunt sidera, si Solem iustitiae, Deum inquam & Christum, in medium produxero. Accipite ergo, quæ præclarè Cyprianus expedit. Si nobis Dominus & Deus & Pater est, sectemur patientiam Dei pariter & Patris: quia & seruos oportet esse obsequentes, & filios non decetes de generes. Qualis verò in Deo & quanta patientia, quod in contumeliam suæ Maiestatis instituta ab hominibus profana templa & sacrilega patientissimè sustinens, super bonos & malos æqualiter diem nasci præcipit, & lumen Solis oriri? & cum imbris terram rigat, nemo à beneficiis eius excluditur. Omnibus promiscuè videmus tempora obse-

obsequi, clementa famulari, spirare ventos, fontes fluere, grandescere messium copiam, fructus mitescere vinearum; & plura in eamdem sententiam. Christum vero ita nobis imitandum proponit Augustinus: Tu, ô Augustinus
Christiane, de aduersario tuo æstuas, anhelas, festinas Serm. 1. de
vindicari? Attende Christum medicum ægritudinis tuæ. Propter te pependit in ligno, & nondum est vindicatus; & tu vindicari desideras, & non potius talem ac tantum Magistrum imitari? Ideò pati voluit, vt tibi patientiæ suæ monstraret exemplum. Vide pendentem, & tibi languenti de suo sanguine medicamentum confidentem. Vide pendentem, & tibi de ligno tamquam de tribunali præcipientem, vt audias precantem, Pater, Luc. 23.
dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.

SECTIO DECIMA.

ECCLESIASTES.

VERS. II. Ne dicas: Quid putas causæ est, quòd priora tempora meliora fuere, quam nunc sunt? Stulta enim est huiuscemodi interrogatio.

METRICA PARAPHRASIS.

QVAE plectra vatum, queve barbiti fides
Docto canoræ pollice,
Siluere priscis aureæ atatis decus
Nomenque clarum fabulis?
Quis non in illis ingenI expleuit sitim
Mellis liquati riuius?

Quis